

CERCETĂRI GEOSPAȚIALE ȘI ARHEOLOGICE ÎN MICROZONA HORODIȘTE-ȚİPOVA

**Ion Niculiță
Aurel Zanoci
Mihail Băț**

De la malul drept al Nistrului, la nord de satul Țipova, raionul Rezina, pornește un defileu adânc cu pantele abrupte. În preajma satului Horodiște defileul se ramifică, formând o rețea de canioane care, la rândul lor, conturează o serie de promontorii (fig. 1; 2).

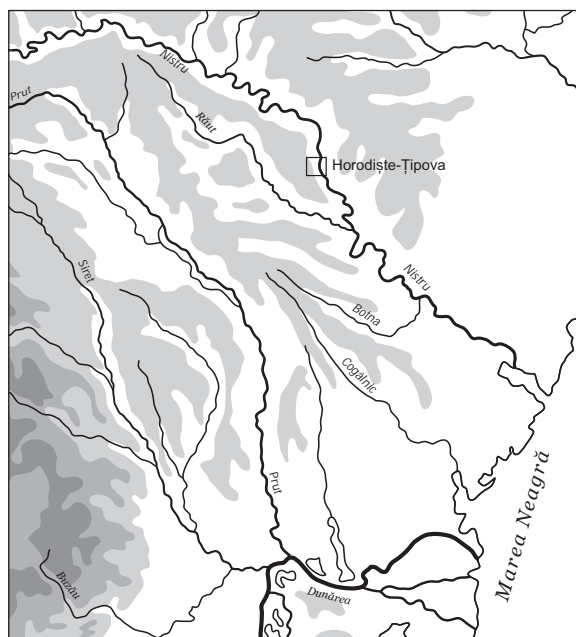
Ca urmare a studierii ortofotoplanurilor și a cercetărilor perieghetice în această microzonă a fost atestată o „aglomerație” de situri, compusă din șase fortificații și două așezări civile (fig. 2).

Dintre fortificațiile cartate, după locul de amplasare, dimensiuni și complexitatea sistemului defensiv se evidențiază cea de la Horodiște „La Cot”.

Horodiște „La Cot” (coordonatele sitului: 47°36'50" N, 28°57'32" E) (fig. 2; 4).

Situl, cu suprafața de cca 28 ha, se află pe un promontoriu/platou de formă quasi-polygonală, situat la marginea de est a localității. Promontoriul, cu altitudinea de 160 m față de nivelul mării și 65 m față de spațiul înconjurător, este delimitat pe trei laturi de defileuri cu pantele relativ abrupte. Cetatea a fost fortificată de jur-împrejur cu un „val”, cu lungimea totală de cca 2,5 km, dublat pe latura de vest de un șanț de apărare. Pe laturile de est și de sud linia defensivă este ondulată, formând un fel de „bastioane”. Pe latura de est au putut fi urmărite cca 21 „bastioane”, iar pe cea de sud ele se evidențiază mai clar la capătul de est, numărul lor ajungând până la 12 „bastioane”. De regulă, ele au formă arcuită în plan, cu o deschidere de cca 10-12 m. Ruinele bastioanelor se prezintă actualmente sub forma unui val cu lățimea la bază de cca 3 m și înălțimea de cca 0,4 m¹ (fig. 4/1-5).

Pe latura de nord, unde panta promontoriului este mai lină, a fost atestat un val („A”) cu lungimea de

1

2

Fig. 1 - Localizarea microzonei Horodiște-Țipova;
2 - hartă digitală de elevație a microzonei.

¹Cu „bastioane” similare a fost fortificată latura de est a cetății traco-getice de la Saharna Mare (Niculiță et al. 2013, 223-224, fig. 13-14).

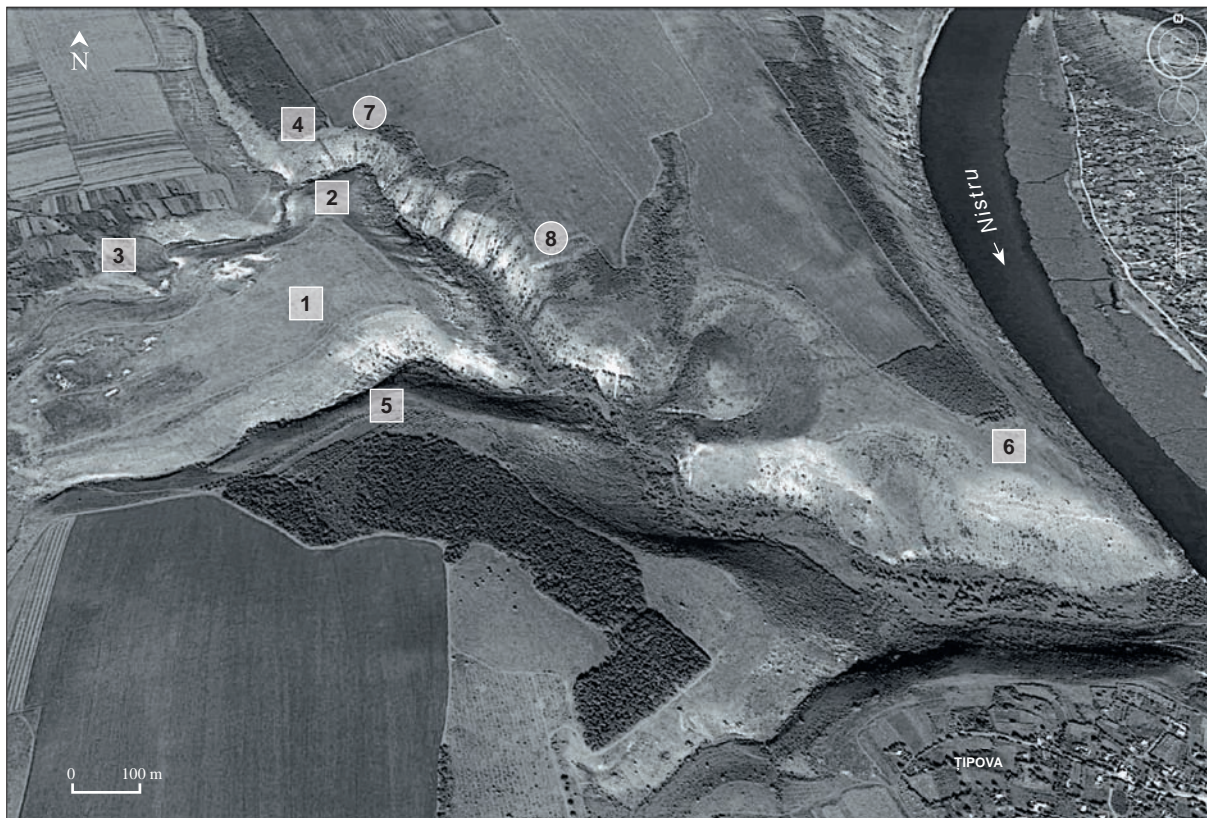

Fig. 2. Ortofotoplanul microzonei Horodiște-Țipova (așezări fortificate: 1 - Horodiște „La Cot”; 2 - Horodiște „La Șanț”, 3 - Horodiște II; 4 - Buciușca III; 5 - Țipova III; 6 - Buciușca II; așezări civile: 7 - Buciușca IV; 8 - Buciușca V) (după Google Earth).

108 m, lățimea la bază de cca 4 m și înălțimea de 0,3-0,5 m (fig. 4/7, 8). Pe panta de nord-vest care, la fel, este mai domoală, a fost identificat un alt val („B”) cu lungimea de 80 m, lățimea de 4 m și înălțimea de 0,3-0,4 m (fig. 4/7-9).

Pe latura de nord-vest, la fundul defileului în prezent funcționează un izvor, ale cărui ape se scurg în pârâul din apropiere. De la acest pârâu urcă pe pantă un val („C”) cu lungimea de 275 m, lățimea la bază de cca 4 m și înălțimea 0,3-0,4 m, care se ridică până în apropierea valului de incintă, formând împreună o poartă de acces cu lățimea de cca 6 m. Probabil, această construcție defensivă a avut misiunea să protejeze calea de acces spre sursa de apă (fig. 4/6-9).

Pentru a clarifica tehnica de construcție și perioada de edificare a „bastioanelor” la capătul de est al liniei defensive de pe latura de sud a fost întreprins un sondaj arheologic, prin intermediul unei casete cu dimensiunile de 6×2 m (fig. 3).

Rămășițele construcției defensive au apărut la adâncimea de 0,5 m de la nivelul actual de călcare și se prezintă sub forma unei dărâmături compuse din sol argilos în amestec cu cenușă, fragmente de lemn carbonizat și bucăți de lut ars. Ea avea forma concavă, fiind atestată pe un spațiu cu lățimea de 2,7 m și grosimea maximă de 0,55 m. În cadrul dărâmăturii se evidențiază o piatră de dimensiuni mari (1,2×0,6×0,3 m) și mai multe bucăți de piatră de calcar cu dimensiuni mici (0,15×0,10×0,05 m). De asemenea, printre ruine, la adâncimea de cca 0,7 m a fost atestată o bârnă carbonizată *in situ*. Ea se găsea în poziție verticală, având lungimea de 0,3 m și diametrul de 0,15 m. În preajma ei au fost descoperite numeroase fragmente de lemn carbonizat (fig. 3/3).

La extremitatea de nord a dărâmăturii, în profilurile de est și de vest (fig. 3/1) au fost sesizate urmele a două gropi de par. Ele aveau diametrul de cca 0,4 m, adâncindu-se în sol cu cca 0,1 m față de nivelul antic de călcare (nivelul de jos al dărâmă-

turii). Gropile erau umplute cu sol ars în amestec cu penunții de lemn carbonizat.

Printre ruine au fost descoperite patru fragmente de ceramică și 15 bucăți de oase de animale. Fragmentele de ceramică făceau parte de la vase modelate cu mâna din pastă de lut cu degresanți de șamotă. Arderea este incompletă și neuniformă. Culoarea variază de la cafeniu la cărămiziu.

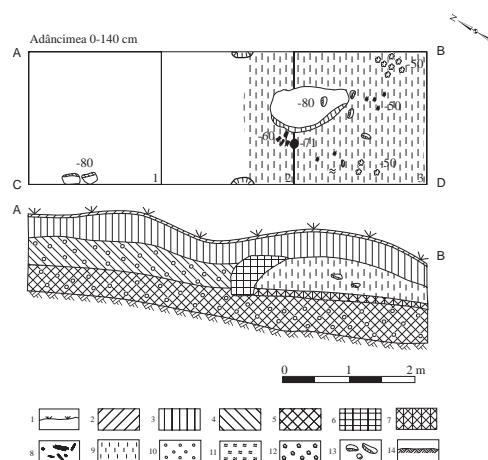
Sub dărâmatură, pe toată lățimea ei, a fost sesizat un strat de sol, cu grosimea de cca 0,1 m, ars până la roșu (fig. 3/1, 2).

Plecând de la situația arheologică, atestată în partea de sud a secțiunii, se poate presupune că dărâmătura cercetată reprezintă ruinele unei linii defensive. Aceasta, după toate probabilitățile, a fost construită din două șiruri de pari. Primul, documentat prin gropile evidențiate în profil, iar cel de-al doilea – prin bârna carbonizată *in situ*. Dacă se ia în considerație distanța dintre șiruri de cca 0,6 m, la care se adaugă și grosimea bârnelor de cca 0,2-0,3 m, atunci reiese că construcția defensivă avea lățimea totală de cca 1,0-1,2 m. Spațiul dintre șirurile de bârne a fost umplut cu pământ și pietre și bine tasat. Nu este exclus că partea exterioară a construcției să fi fost lipită cu lut, fapt sugerat de fragmentele de lut ars descoperite în dărâmatură. Ca urmare a unei distrugerii violente construcția defensivă s-a prăbușit spre sud (spre marginea promontoriului), ceea ce a provocat arderea până la roșu a solului (nivelul antic de călcare) peste care ea a căzut.

Pornind de la modalitatea de edificare a sistemului defensiv, precum și de la caracteristica fragmentelor de ceramică, descoperite în emplecton, fortificația Horodiște „La Cot” poate fi atribuită comunităților traco-getice.

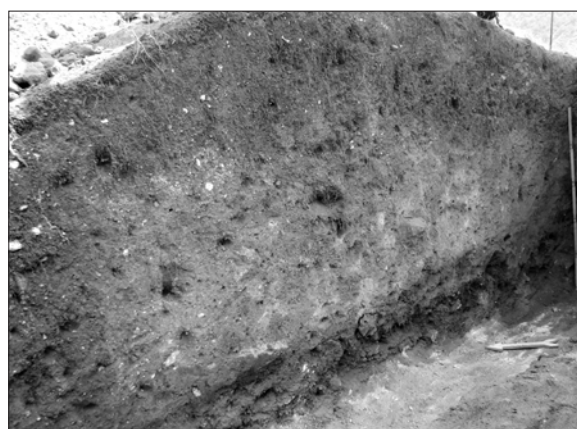
„Ziduri” similare, după tehnica de edificare și după dimensiuni, au fost utilizate în această perioadă și la alte fortificații traco-getice, cum ar fi: Saharna Mare (Niculiță et al. 2013a, 223-237, fig. 9-14, 18, 21), Butuceni (Niculiță, Teodor, Zanoci 2002, 31, 32, fig. 14, 19-22, foto 3), Mășcăuți „Dealul cel Mare” (Zanoci 2004, 46, fig. 4-8) etc.

Deopotrivă cu cetatea din punctul „La Cot”, accesul prin defileurile din preajma satelor Horodiște și Țipova era controlat de încă cinci fortificații, situate în imediata apropiere, pe malurile de nord, de sud și de est ale canioanelor.

Legenda: 1. suprafața actuală de călcare; 2. cernoziom în amestec cu vegetație; 3. cernoziom; 4. sol de culoare cenușie; 5. sol castaniu; 6. sol ars; 7. sol ars la roșu; 8. fragmente de lemn ars; 9. sol argilos în amestec cu cenușă și fragmente de lemn ars; 10. pietriș; 11. cenușă; 12. fragmente de lut ars; 13. pietre; 14. strat steril.

1

2

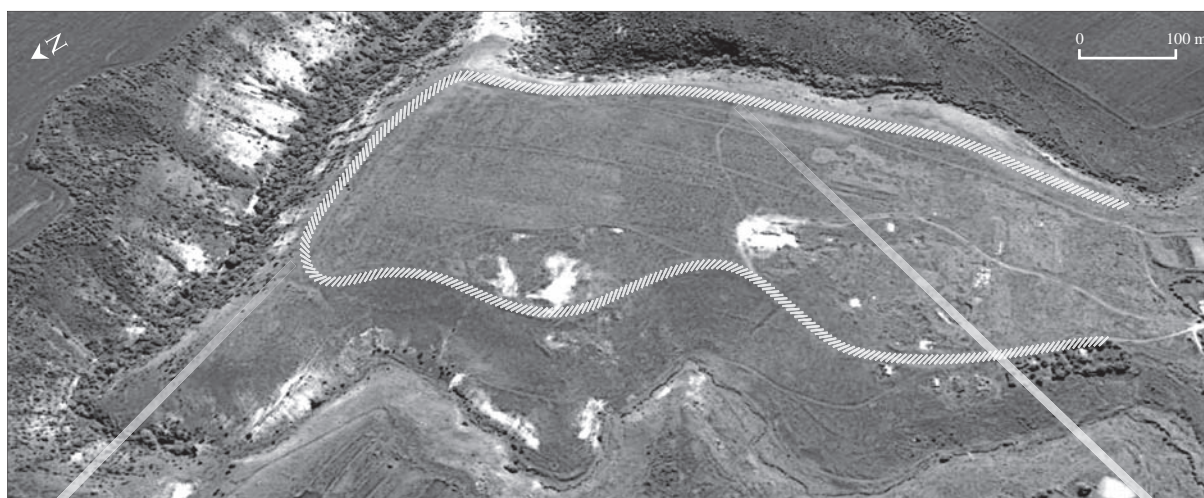

3

Fig. 3. Horodiște „La Cot”. Secțiunea nr. 1. Ruinele construcției defensive de pe latura de sud: 1 - planul și profilul secțiunii; 2 - profilul stratigrafic vertical al dărâmăturii zidului; 3 - fragmente de lemn carbonizat.

1

2

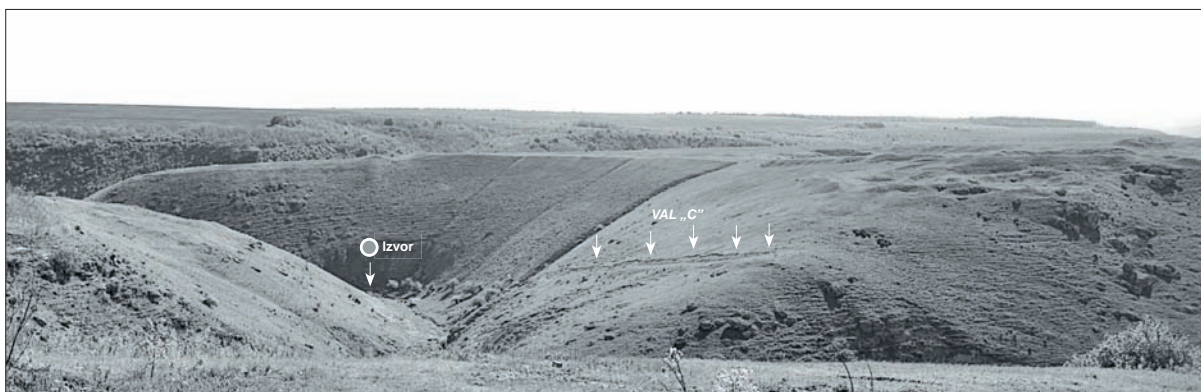
3

4

5

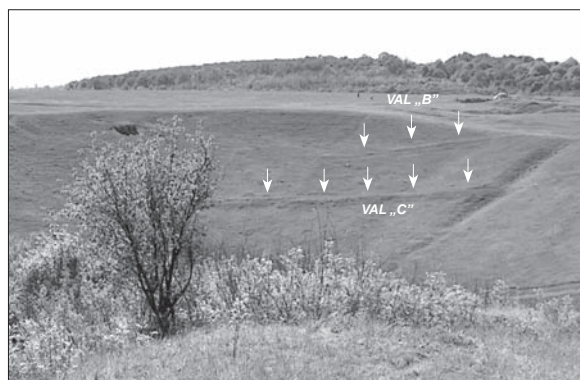
6

7

8

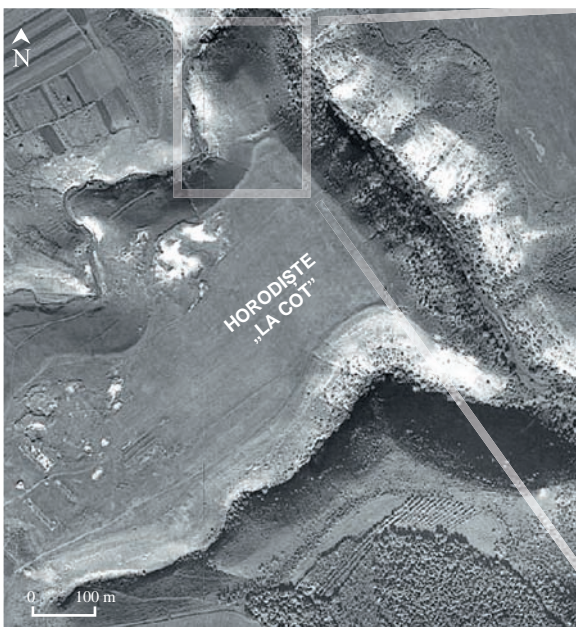

9

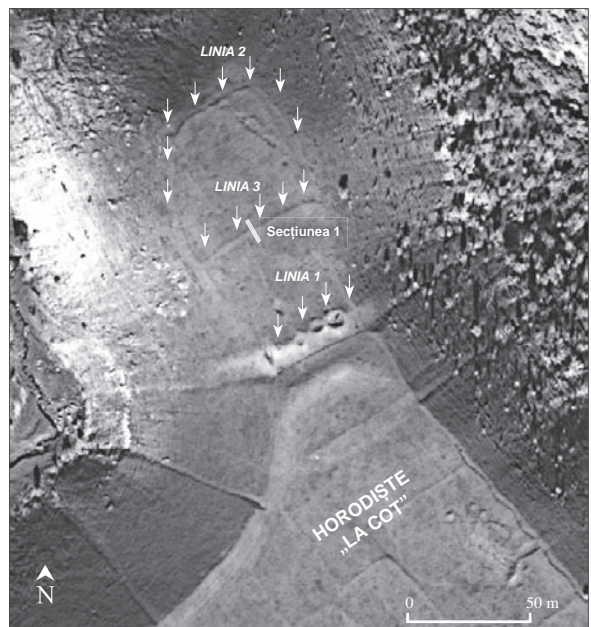
Fig. 4. Horodiște „La Cot”:
 1 - vedere a promontoriului dinspre nord-est;
 2, 3 - ortofotoplanuri cu fixarea anomaliilor liniei defensive de pe laturile de nord, est și sud (după geoportal.md și Google Earth); 4, 5 - vestigiile actuale ale sistemului defensiv de pe latura de est; 6 - vedere a promontoriului dinspre sud-vest cu indicarea valului „C”; 7, 8 - ortofotoplanuri cu indicarea liniilor defensive „A”, „B” și „C” (după geoportal.md); 9 - vedere dinspre nord-vest a liniilor defensive „B” și „C” .

1

2

3

Fig. 5. Horodiște „La Șanț”: 1 - vedere a promontoriului dinspre sud-vest; 2 - ortofotoplanul sitului; 3, 4 - conturul anomaliilor liniilor defensive.

Horodiște „La Șanț” (coordonatele sitului: 47°37'07" N, 28°57'37" E) (fig. 2; 5).

Situl se află la extremitatea de nord-est a fortificației Hordodiște „La Cot”, la o distanță de cca 850 m est față de localitatea Horodiște, raionul Rezina². Fortificația, cu suprafața de 0,6 ha, este amplasată pe un promontoriu de formă quasi-polygonală, format prin joncțiunea a două defileuri. În urma studierii ortofotoplanurilor, precum și a

cercetărilor de teren pe suprafața promontoriului au fost atestate trei linii defensive (fig. 5).

Prima, a fost edificată în locul unde promontoriul „La Șanț” se leagă de platoul/promontoriul „La Cot”. Rămășițele ei, sub forma unui val, pot fi urmărite pe o lungime de 48 m. În prezent acesta are lățimea la bază de cca 14 m și înălțimea de cca 2 m. În fața valului a fost săpat un șanț cu deschiderea de cca 6 m la gură și adâncimea de cca 1,2 m (fig. 5/3; 6/1).

Cea de a doua linie defensivă a fost atestată pe laturile de vest, nord și est. Ea era amplasată pe

² Aici și în continuare distanțele de la localități sunt date în linie dreaptă (după www.geoport.md), neținându-se cont de drumurile de acces actuale.

1

2

Fig. 6. Horodiște „La Șanț”: 1 - vedere dinspre sud a liniei defensive nr. 1; 2 - vedere dinspre sud a liniei defensive nr. 3.

muchia promontoriului și reprezintă un mic val cu lățimea de cca 3 m și înălțimea de cca 0,3 m (fig. 5/3).

Astfel, prin intermediul acestor amenajări promontoriul a fost fortificat de jur-împrejur: pe latura vulnerabilă (de sud) cu „val” și șanț, iar pe cele protejate natural – cu o construcție defensivă de proporții mai mici, probabil, un „zid” din lemn cu emplecton³.

³„Ziduri” similare au fost atestate pe marginile promontoriilor de la Horodiște „La Cot”, Saharna Mare (Niculiță et al. 2013a, 223-237, fig. 9-14, 18, 21) etc.

Cea de a treia linie de apărare a fost descoperită în zona centrală a sitului și era amplasată perpendicular pe promontoriu la o distanță de 52 m nord față de prima. Ea este reprezentată de un mic val cu lungimea de 60 m, ce se înalță cu cca 0,3 m față de nivelul actual de călcare, având lățimea la baza cca 3,2 m (fig. 5/3; 6/2).

Cu scopul de a studia structura acestei linii defensive, precum și conținutul stratului cultural din preajmă a fost trasată o secțiune cu dimensiunile de 10×2 m (fig. 5/3; 7).

În urma investigațiilor arheologice, vestigiile construcției defensive au fost atestate la adânci-

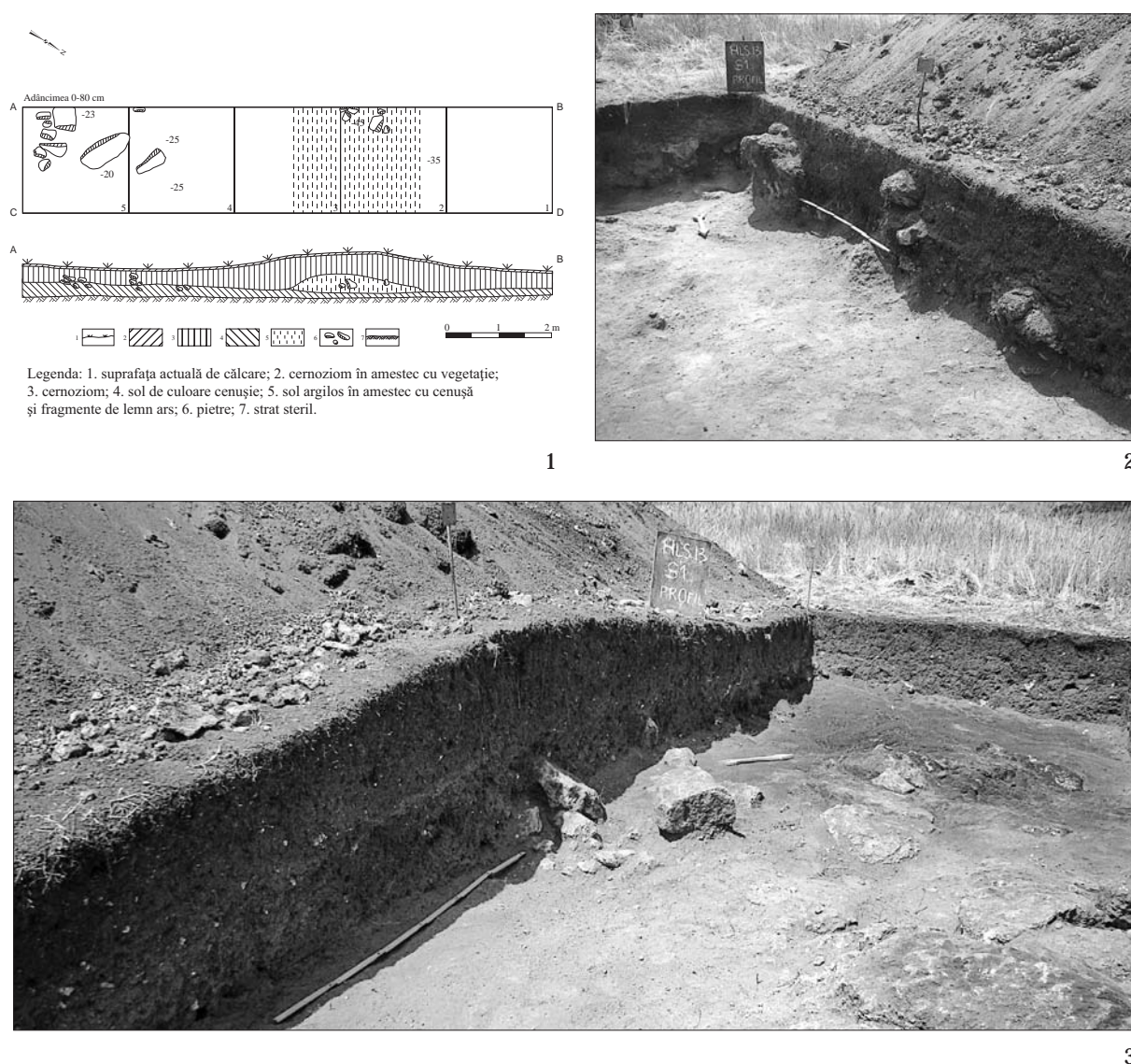

Fig. 7. Horodiște „La Șanț”. Linia defensivă nr. 3. Secțiunea nr. 1/2013: 1 - planul și profilul secțiunii; 2 - pietre din dărâmătura „zidului”; 3 - profilul vertical al construcției defensive.

mea de cca 0,4 m de la nivelul actual de călcare și reprezintă o lentilă de formă concavă cu lățimea la bază de 2,4 m și grosimea maximă de 0,35 m (fig. 7/1). Ea era compusă din sol cenușiu în amestec cu cenușă, fragmente de lut ars și pietre cu dimensiunile cuprinse între 0,4×0,3×0,15 m și 0,2×0,1×0,05 m. Probabil, din dărâmătura liniei de apărare face parte și aglomerația de pietre (cu dimensiunile cuprinse între 0,25×0,20×0,10 m și 0,85×0,40×0,20 m) descoperită în partea de sud a secțiunii.

Din dărâmătura construcției defensive au fost recuperate o sulă din bronz (cat. nr. 3; fig. 8/1) și 11 fragmente de ceramică.

Ceramica a fost modelată din pastă de lut cu degresanți de șamotă sau calcar pisat. Arderea este neuniformă și incompletă, iar culoarea variază de la cărămiziu la negru. Dintre ele se evidențiază:

- fragment de strachină cu buza evazată (fig. 8/2), ornamentată prin imprimare pe margine cu linii oblice, iar la exterior, sub buza, cu o linie orizontală. Străchini similare au fost atestate la Saharna „Dealul Mănăstirii” (Niculici, Zanoci, Arnăuț 2008, fig. 59/13), Saharna Mare (Кашуба 2000, рис. LXXIII/2) etc.;
- fragment de strachină cu buza evazată (fig. 8/3);

- fragment de oală cu buza verticală (fig. 8/4). Recipiente de acest tip mai sunt cunoscute la siturile hallstattiene timpurii de la Alcedar III (Кашуба 2000, рис. XIII/4), Saharna Mare (Кашуба 2000, рис. LIX/3) etc.;
- fragment de perete de oală (fig. 8/5) cu decor în relief în formă de brâu alveolar, care are similitudini la așezările de tip Cozia-Saharna de la Saharna „Dealul Mănăstirii” (Niculiță, Zanoci, Arnăuț 2008, fig. 67/1-13), Saharna „Țiglău” (Niculiță, Niciu 2008, fig. 3/11) etc.

În baza analizei materialului ceramic descoperit în emplectonul lentilei se poate constata că el se încadrează în perioada hallstattiană timpurie și poate fi atribuit culturii Cozia-Saharna.

Stratul cultural din preajma construcției defensive atinge grosimea de cca 0,4-0,5 m și conține materiale caracteristice atât culturii hallstattiene timpurii – Cozia-Saharna, cât și culturii traco-ge-tice.

Materialele hallstattiene timpurii sunt reprezentate de fragmente de la recipiente modelate cu mâna din pastă de lut cu degresanți de șamotă, arderea incompletă și neuniformă. Culoarea variază de la cenușiu la negru, iar suprafața este lustruită. Dintre acestea se evidențiază un fragment de strachină cu buza profilată în interior (fig. 9/1), cu marginea decorată cu linii incizate oblic. Partea exterioară este ornamentată cu un grup din patru linii incizate depuse în zigzag, după care urmează patru linii incizate orizontale. Străchini similare sunt cunoscute la monumen-

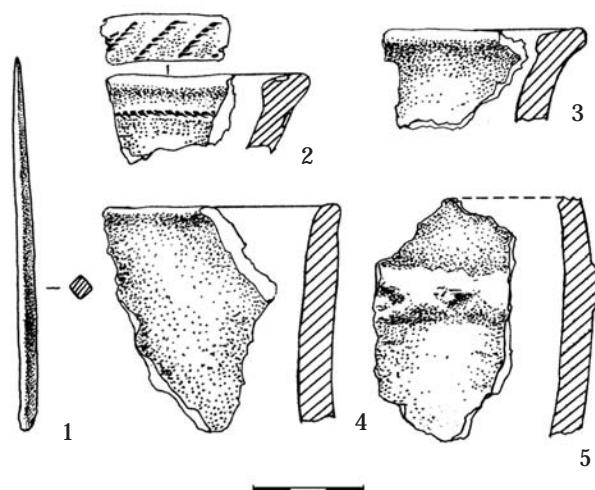

Fig. 8. Horodiște „La Șanț”. Descoperiri din dărâmătura „zidului”.

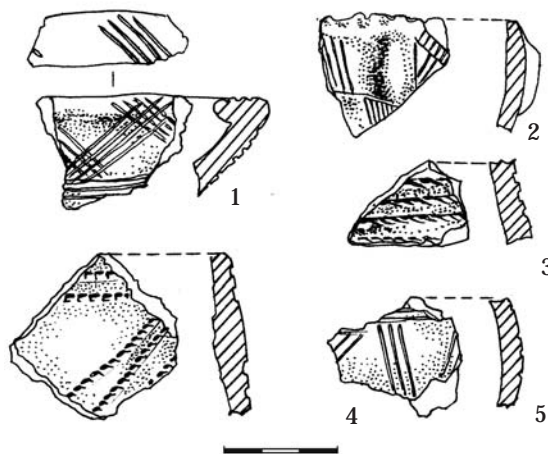

Fig. 9. Horodiște „La Șanț”. Fragmente ceramice de tip Cozia-Saharna din stratul cultural.

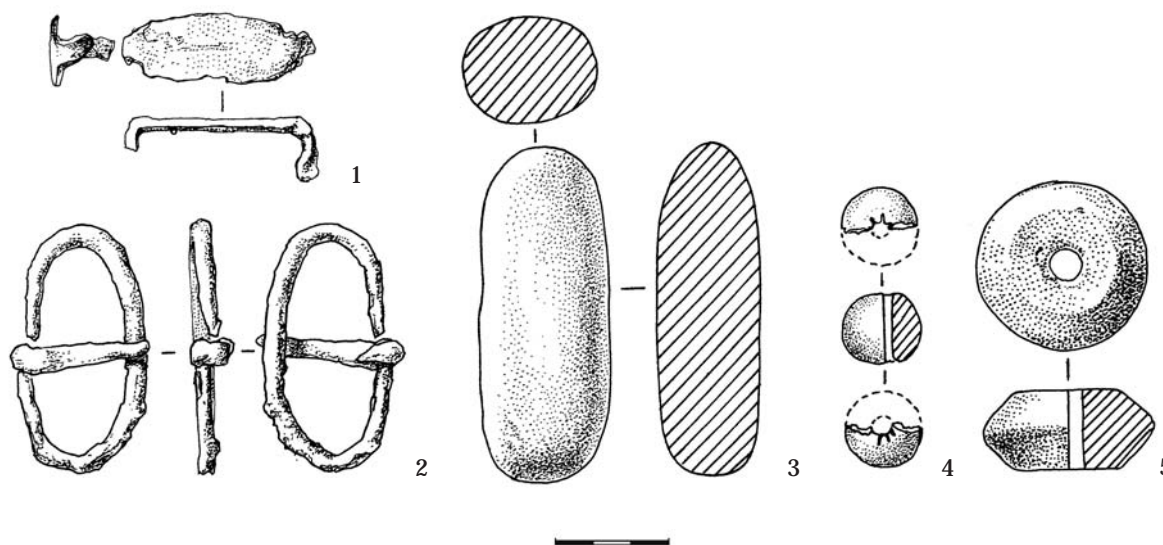

Fig. 10. Horodiște „La Șanț”. Descoperiri din stratul cultural (1, 2 - fier; 3 - piatră; 4, 5 - lut).

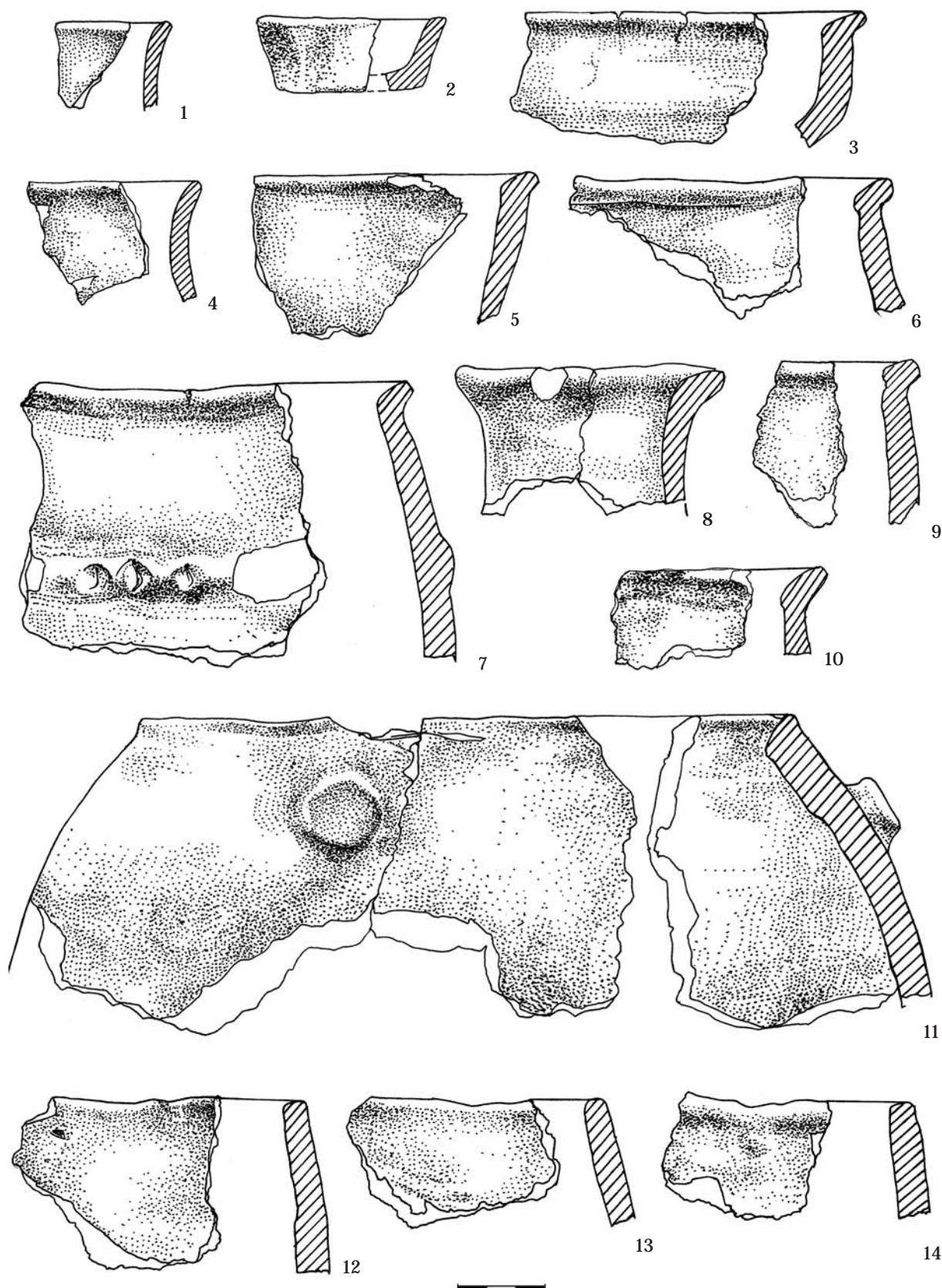

Fig. 11. Horodiște „La Șanț”. Fragmente de vase din stratul cultural.

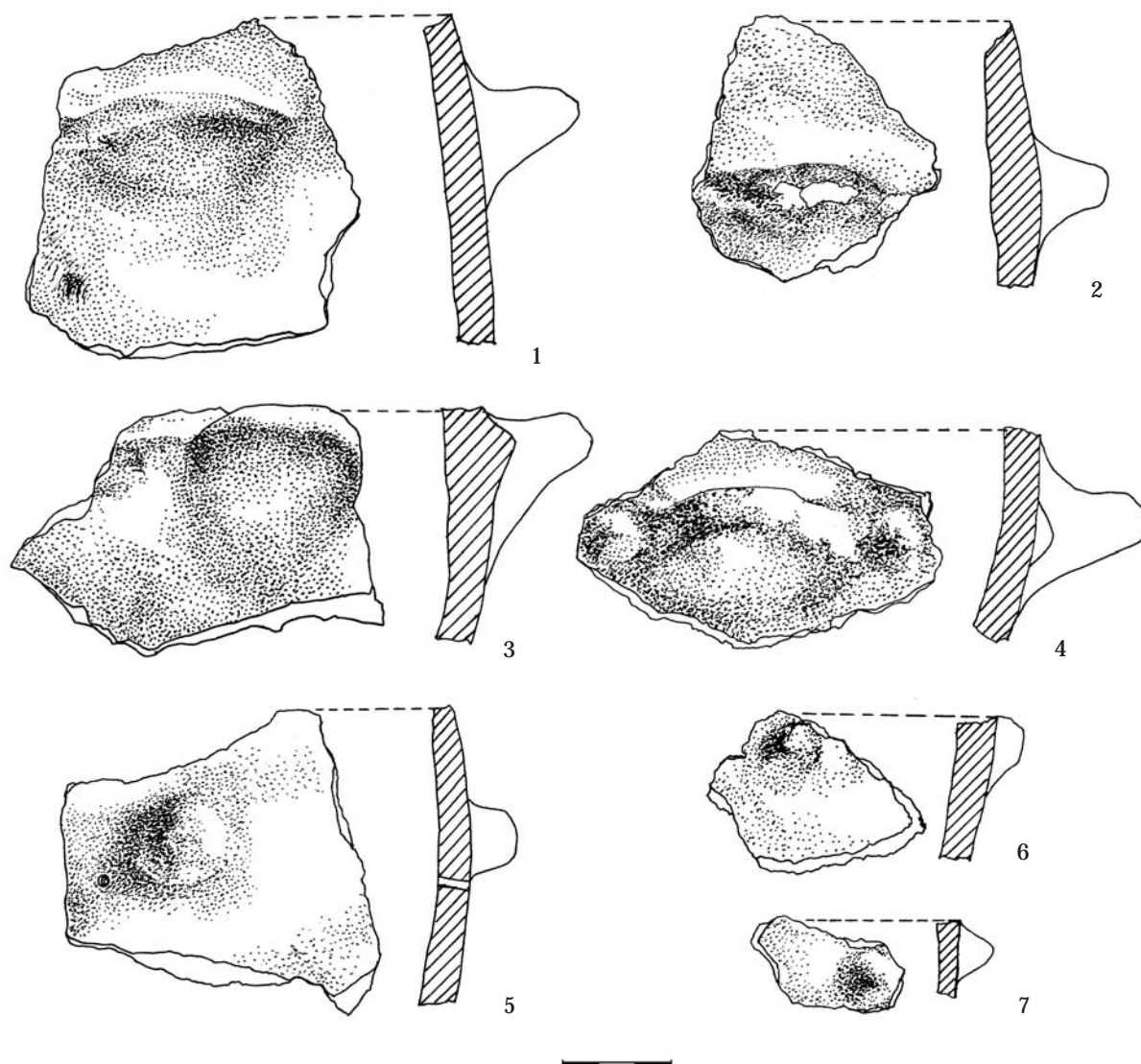

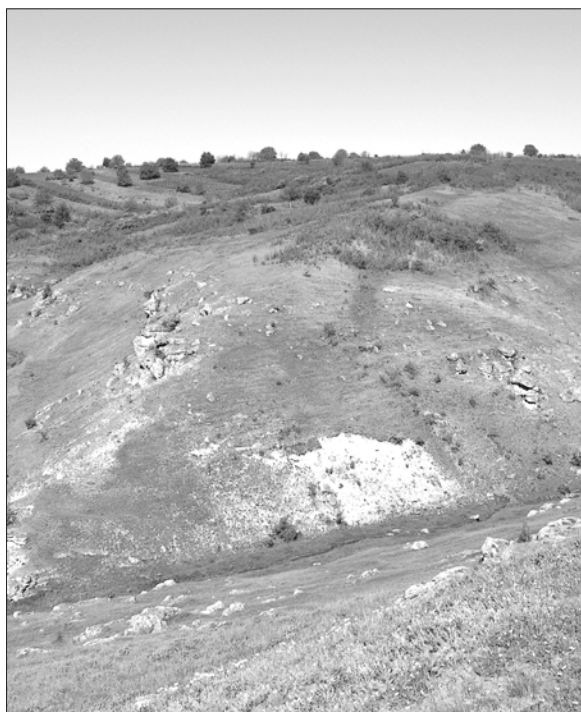
Fig. 12. Horodiște „La Șanț”. Fragmente de oale din stratul cultural.

tele hallstattiene timpurii din regiunea Nistrului Mijlociu, în special, la situl Saharna Mare (Niculiță et al. 2012, fig. 37). Din strat au fost recuperate, de asemenea, fragmente de cești (fig. 9/2, 5), decorate cu incizii și fragmente de oale (fig. 9/3, 4), ornamentate cu linii imprimate. Atât fragmentele de cești, cât și cele de oale, descoperite la Horodiște „La Șanț”, sunt pe larg răspândite la siturile culturii Cozia-Saharna (Niculiță, Niciu 2012, fig. 9/3, 10/5; Niculiță et al. 2012, fig. 41/4).

Nivelului de locuire traco-getic i-au fost atribuite o garnitură de centură, compusă dintr-o cataramă (cat. nr. 1; fig. 10/2) și o aplică (cat. nr. 2; fig. 10/1) din fier, o cute (cat. nr. 4; fig. 10/3), două

fusaiole (cat. nr. 5, 6; fig. 10/4, 5), precum și un bogat și variat sortiment de ceramică modelată cu mâna (fig. 11; 12).

Ceramica este lucrată din pastă de lut cu degresanți de șamotă. Arderea este incompletă și neuniformă, iar culoarea variază de la cărămiziu la cenușiu. Această categorie de descoperiri este reprezentată de fragmente de străchini (fig. 11/2, 3) și fragmente de oale de diferite forme (fig. 11/6-14; 12), ornamentate cu decor în relief. Ceramica, descoperită la situl de la Horodiște „La Șanț”, este similară celei atestată la monumentele traco-getice de la Butuceni (Niculiță, Teodor, Zanoci 2002, fig. 94/1), Saharna Mare (Niculiță, Zanoci, Arnăuț 2008, fig. 127/8) etc.

1

2

Fig. 13. Horodiște II: 1 - vedere a promontoriului dinspre est; 2 - ortofotoplan (după geoportal.md).

Astfel, ca urmare a cercetărilor de suprafață și a sondajelor arheologice, efectuate la Horodiște „La Șanț”, se poate presupune, cu o anumită doză de probabilitate, că în perioada hallstattiană timpurie aici a existat o „citadelă”, care a ocupat partea de nord a promontoriului. Ea avea forma quasi-poligonală, cu dimensiunile de 60×57 m (S=0,34 ha), și era fortificată de jur-împrejur cu un sistem defensiv artificial.

În faza următoare (nivelul de locuire traco-getic) așezarea ocupa întreaga suprafață a promontoriului (0,6 ha) și a fost fortificată dinspre sud prin intermediul unui „val” cu șanț adiacent, iar pe restul laturilor – printr-un „zid” de lemn cu emplecton.

Horodiște II (coordonatele sitului: 47°36'58" N, 28°57'18" E) (fig. 2; 13).

Situl este amplasat la o distanță de 300 m est de la marginea satului Horodiște, vizavi (la vest) de cetatea „La Cot”. Fortificația este situată pe un promontoriu cu altitudinea de 155 m față de nivelul mării, de formă quasi-triunghiulară, format de un canion adânc, pe al cărui fund curge un pârau. Atât pe ortofotoplan, cât și pe teren a fost sesizat un „val” ce are actualmente lățimea la bază de cca 3 m și înălțimea de cca 0,3 m. „Valul”, cu lungi-

mea de cca 280 m, înconjoară situl de jur-împrejur, conferindu-i incintei o formă trapezoidală cu suprafața de cca 0,5 ha.

Buciușca⁴ II⁵ (coordonatele sitului: 47°36'42" N, 28°58'49" E) (fig. 2; 14)

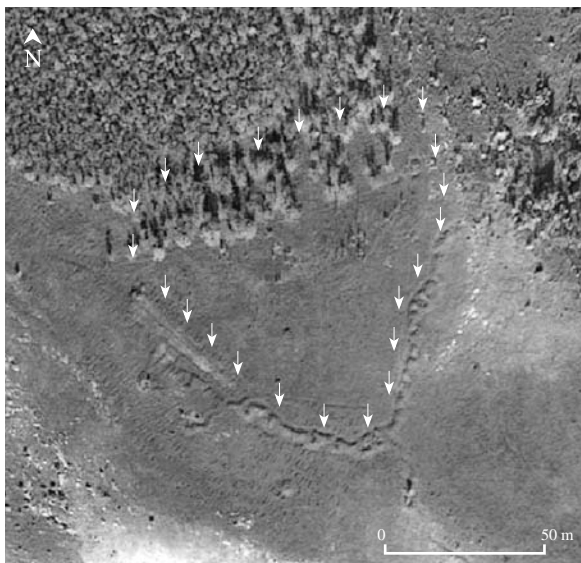
Fortificația este situată pe malul drept al Nistrului, la distanța de cca 2,2 km sud de satul Buciușca și cca 0,57 km nord de localitatea Țipova. Situl este amplasat pe un bot de deal cu altitudinea de cca 150 m față de nivelul mării (120 m față de Nistru), mărginit la est de albia Nistrului, iar la sud de un defileu adânc. Incinta cetății, cu suprafața de cca 0,9 ha, are o formă quasi-triunghiulară și a fost întărită de jur-împrejur cu o linie defensivă. Ca urmare a studierii ortofotoplanurilor, dar și a cercetărilor de teren urmele construcției defensive au putut fi urmărite pe o lungime totală de cca 380 m. Ele se prezintă sub forma unui „val” cu lățimea la bază de cca 3 m și înălțimea de 0,2-0,3 m.

⁴ Deși situl se află mai aproape de localitatea Țipova, raionul Rezina, i-a fost dată denumirea Buciușca, deoarece este amplasat, din punct de vedere cadastral, pe moșia acestui sat.

⁵ Denumirea de Buciușca, fără o extensie numerică a fost acordată unei fortificații amplasate la nord de localitate. Pentru detalii vezi: Niculiță, Zanoci, Băț 2012, 17-19.

1

2

Fig. 14. Buciușca II: 1 - vedere a promontoriului din-spre vest; 2 - ortofotoplan (după geoportal.md).

Buciușca III (coordonatele sitului: 47°37'16" N, 28°57'32" E) (fig. 2, 15).

Așezarea este amplasată la cca 2,2 km sud-vest de localitatea Buciușca și cca 0,8 km nord-est de Horodiște, vizavi (la nord-vest) de situl Horodiște „La Șanț”. Cetatea este situată pe un promontoriu cu altitudinea de cca 145 m față de nivelul mării, format de confluența a două canioane. Conform datelor geospațiale și cercetărilor de teren s-a stabilit că situl a fost înconjurat de jur-împrejur de o linie defensivă, care în prezent apare sub forma

unui „val”, abia vizibil la suprafața actuală de călcare (fig. 15/4). Lungimea totală a „valului” este de cca 250 m, lățimea la bază este de cca 3-4 m, iar înălțimea este cuprinsă între 0,2 și 0,4 m. Pe latura de nord „valul” este arcuit (bombat) spre exterior. Suprafața incintei închise de această linie defensivă este estimată la 0,5 ha.

Țipova III⁶ (coordonatele sitului: 47°36'40" N, 28°57'50" E) (fig. 2; 16).

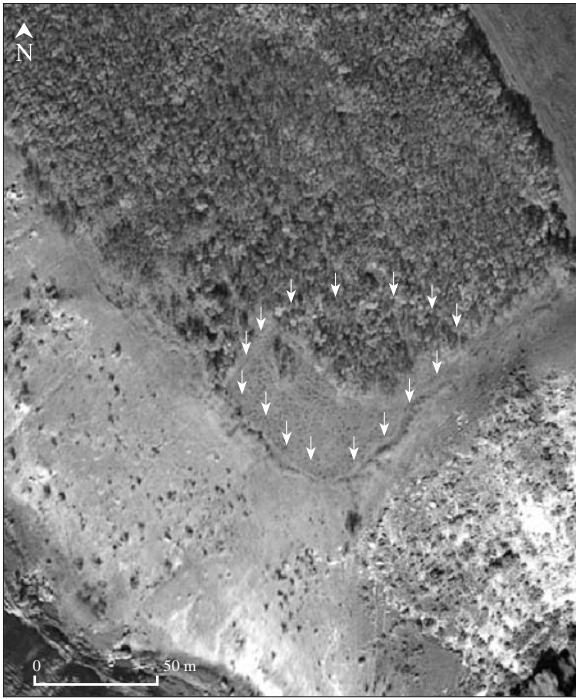
Situl este situat la o depărtare de cca 0,85 km nord-vest de localitatea Țipova, vizavi (la sud-est) de cetatea Horodiște „La Cot”. Fortificația este amplasată pe un bot de deal, cu altitudinea de cca 155 m față de nivelul mării, format de un defileu. Incinta, cu suprafața de cca 6 ha, avea formă semiovală în plan. Atât pe ortofotoplan, cât și la suprafața actuală a solului a putut fi urmărit un mic „val”, care înconjoară situl de jur-împrejur. „Valul”, cu lungimea de cca 1,15 km, are lățimea la bază de cca 3 m și înălțimea de 0,3-0,4 m, pe alocuri ridicându-se până la 0,8 m.

Astfel, având în vedere amplasarea compactă a fortificațiilor și a așezărilor deschise în microzona Horodiște-Țipova, poate fi presupusă existența în acest spațiu a unei formațiuni, care a avut drept „centru” administrativ cetatea Horodiște „La Cot”. Perioada de funcționare a ei rămâne deo-

⁶ În *Repertoriul monumentelor arheologice din Republica Moldova. Raionul Rezina* (Levițki 1993, 10) în preajma localității Țipova sunt semnalate două așezări: una hallstattană timpurie, cea de-a doua – medievală timpurie. Respectiv, situl descoperit de noi a căpătat denumirea de Țipova III.

1

2

3

4

Fig. 15. Buciușca III: 1 - vedere a promontoriului dinspre sud; 2 - ortofotoplan (după geoportal.md);
3 - ortofotoplan (după Google Earth); 4 - ruinele sistemului defensiv.

Fig. 16. Țipova III. Vedere a promontoriului dinspre nord-est.

camdată incertă. Însă dacă se ia în considerație că cele mai multe situri fortificate și așezări deschise din regiunea Nistrului Mijlociu (Niculiță, Zanoci, Băț 2013, 296-297; Камыба 2000) au funcționat, începând cu prima epocă a fierului, se poate presupune că și comunitatea din zona Horodiște-Țipova s-a stabilit cu traiul aici cam în aceeași perioadă. Însă, apogeul dezvoltării îl atinge în secolele IV-III a. Chr., la fel ca și comunitățile învecinate din preajma actualei localități Saharna (Niculiță, Zanoci, Băț 2013, 297-299).

Catalog⁷

1. *Cataramă* (fig. 10/2). Horodiște „La Șanț”, secțiunea 1/2013, adâncimea 0,3 m. Confecționată dintr-o sârmă din fier, rotundă în secțiune ($D=0,5$ cm). Forma – ovală cu $D=6,5 \times 3,2$ cm. Limba a fost confecționată dintr-o sârmă semirotundă în secțiune ($D=0,5$ cm) și avea $H=3,5$ cm. Inedit.

2. *Aplică* (fig. 10/1). Horodiște „La Șanț”, secțiunea 1/2013, adâncimea 0,3 m. Confecționată dintr-o placă din fier. Partea de sus avea forma ovală în plan cu $D=4,5 \times 1,7$ cm, $Gr=0,15$ cm. Inedit.

3. *Sulă* (fig. 8/1). Horodiște „La Șanț”, secțiunea 1/2013, baza „zidului”, adâncimea 0,5 m. Confecționată dintr-o bară din bronz rectangulară în secțiune. La un capăt piesa este ascuțită, la capă-

tul opus aplatizată. $H=9,8$ cm, $Gr_{mij}=0,4$ cm, $Gr_{cap}=0,2$ cm.

4. *Cute* (fig. 10/3). Horodiște „La Șanț”, secțiunea 1/2013, adâncimea 0,3 m. Confecționată din piatră de gresie. Forma – elipsoidală. $H=8,5$ cm, $L=3,5$ cm, $Gr=2,5$ cm. Inedit.

5. *Fusaiolă* (fig. 10/5). Horodiște „La Șanț”, secțiunea 1/2013, adâncimea 0,25 m. Confecționată din pastă de lut în amestec cu șamotă, arderea – neuniformă și incompletă, culoarea variază de la cenușiu la negru. Forma – bitronconică. $H=2,0$ cm, $D_b=2,7$ cm, $D_b=2,6$ cm, $D_{max}=4,2$ cm, $D_{orf}=0,8$ cm. Inedit.

6. *Fusaiolă*, fragment (fig. 10/4). Horodiște „La Șanț”, secțiunea 1/2013, adâncimea 0,55 m. Confecționată din pastă de lut în amestec cu șamotă, arderea – neuniformă și incompletă, culoarea variază de la cenușiu la cărămiziu. Forma – sferică. $D=1,8$ cm, $D_{orf}=0,3$ cm. Inedit.

⁷ În catalog au fost utilizate următoarele abrevieri: H – lungimea/înălțimea; L – lățimea; Gr – grosimea; D_{max} – diametrul maxim; D_b – diametrul bazei (bazelor); D_{orf} – diametrul orificiului.

Geospatial and archaeological research in the micro-zone of Horodiște-Țipova

Abstract

From the right bank of the Dniester, north of the village of Țipova (Rezina District) begins a deep gorge with steep slopes. Near the village of Horodiște the gorge divides, forming a network of canyons which, in turn, outline a series of headlands.

As a result of study of orthophotoplans and archaeological reconnaissance in the micro-zone there was discovered an "agglomeration" of sites, consisting of six fortifications (Horodiște „La Cot”, Horodiște „La Șanț”, Horodiște II, Buciușca II, Buciușca III, Țipova III) and two unfortified settlements (fig. 2).

In order to investigate the defense system and to determine the period of its functioning at Horodiște „La Cot” and Horodiște „La Șanț” an archeological research was carried out (fig. 3-7). As a result, it was found that these fortified settlements were surrounded by “walls” consisting of two wooden facings with a filling of earth and stone.

The archaeological materials recovered from the filling of the “walls” indicate that the fortification of Horodiște „La Șanț” functioned during the early Hallstatt (Cozia-Saharna culture), and one of Horodiște „La Cot” – in the 4th - 3rd centuries BC (fig. 8-12).

Based on the compact arrangement of fortifications and unfortified settlements in the micro-zone of Horodiște-Țipova, it can be assumed the existence of some formation in this space, the “administrative center” of which was the fortress of Horodiște “La Cot”. The period of its existence is still not clear. But if we take into account that most of the fortified and unfortified settlements in the Middle Dniester region functioned since the early Iron Age, it can be assumed that the community of the Horodiște-Țipova area settled down here around that time. However, it reaches its peak of development in the 4th - 3rd centuries BC, as well as neighboring communities around Saharna.

List of illustrations:

Fig. 1. 1 - Location of the Horodiște-Țipova micro-region; 2 - digital elevation map of the micro-region.

Fig. 2. Orthophotomap of the Horodiște-Țipova micro-region (*fortified settlements*: 1 - Horodiște „La Cot”; 2 - Horodiște „La Șanț”, 3 - Horodiște II; 4 - Buciușca III; 5 - Țipova III; 6 - Buciușca II; *unfortified settlements*: 7 - Buciușca IV; 8 - Buciușca V) (by Google Earth).

Fig. 3. Horodiște „La Cot”. Section no. 1. Ruins of a defensive structure on the south side: 1 - plan and profile of the section; 2 - vertical stratigraphic profile of the debris of the wall; 3 - fragments of charred wood.

Fig. 4. Horodiște „La Cot”: 1 - view of the headland from the northeast; 2, 3 - orthophotomaps tracing anomalies of the defensive line on the northern, eastern and southern sides (by geoportal.md and Google Earth); 4, 5 - remains of the defensive system on the east side today; 6 - view of the headland from the southwest indicating the rampart „C”; 7, 8 - orthophotomaps indicating the defensive lines „A”, „B” and „C” (by geoportal.md); 9 - view of the defensive lines „B” and „C” from the northwest.

Fig. 5. Horodiște „La Șanț”: 1 - view of the headland from the south-west; 2 - orthophotomap of the site; 3, 4 - contour of abnormalities of the defensive lines.

Fig. 6. Horodiște „La Șanț”: 1 - view of the defensive line no. 1 from the south; 2 - view of the defensive line no. 3 from the south.

Fig. 7. Horodiște „La Șanț”. Defensive line no. 3. Section no. 1/2013: 1 - plan and profile of the section; 2 - stones from the debris of the “wall”; 3 - vertical profile of the defensive structure.

Fig. 8. Horodiște „La Șanț”. The finds from the debris of the “wall”.

Fig. 9. Horodiște „La Șanț”. Fragments of pottery of the Cozia-Saharna type from the cultural layer.

Fig. 10. Horodiște „La Șanț”. The finds from the cultural layer (1, 2 - iron; 3 – stone; 4, 5 - clay).

Fig. 11. Horodiște „La Șanț”. Fragments of vessels from the cultural layer.

Fig. 12. Horodiște „La Șanț”. Fragments of pots from the cultural layer.

Fig. 13. Horodiște II: 1 - view of the headland from the east; 2 - orthophotomap (by geoportal.md).

Fig. 14. Buciușca II: 1 - view of the headland from the west; 2 - orthophotomap (by geoportal.md).

Fig. 15. Buciușca III: 1 - view of the headland from the south; 2 - orthophotomap (by geoportal.md); 3 - orthophotomap (by Google Earth); 4 - ruins of the defensive system.

Fig. 16. Țipova III. View of the headland from the northeast.

Геопространственные и археологические исследования в микрозоне Хородиште-Цыпова

Резюме

От правого берега Днестра, к северу от села Цыпова Резинского района начинается глубокое ущелье с крутыми склонами. В окрестностях села Хородиште ущелье разветвляется, образуя сеть каньонов, которые, в свою очередь, намечают несколько мысов.

В результате изучения ортофотопланов и проведения археологических разведок в этой микрозоне была обнаружена «агломерация» памятников, состоящая из шести укрепленных поселений (Хородиште «Ла Кот», Хородиште «Ла Шанц», Хородиште II, Бучушка II, Бучушка III, Цыпова III) и двух открытых поселений (рис. 2).

Для изучения оборонительной системы и установления периода ее функционирования на Хородиште «Ла Кот» и Хородиште «Ла Шанц» были произведены археологические исследования (рис. 3-7). В результате было установлено, что эти укрепленные поселения были окружены оборонительными «стенами», состоявшие из деревянного каркаса с заполнением из земли и камня.

Археологические материалы, извлеченные из заполнения этих «стен», свидетельствуют о том, что оборонительное сооружение в Хородиште «Ла Шанц» функционировало в раннегальштатский период (культура Козия-Сахарна), а в Хородиште «Ла Кот» – в IV-III вв. до н.э. (рис. 8-12).

Исходя из компактного расположения укреплений и открытых поселений в микрозоне Хородиште-Цыпова, можно предположить существование на этом пространстве некоего образования, «административным центром» которого была крепость Хородиште «Ла Кот». Время его существования остается до сих пор неясным. Но если принять во внимание, что большинство укрепленных и открытых поселений Среднего Днестра существовали с раннего железного века, можно предположить, что общность из зоны Хородиште-Цыпова обосновалась здесь в это же время. Однако пика своего развития она достигла в IV-III веках до нашей эры, как и соседние с ней общности в районе современной Сахарны.

Список иллюстраций:

- Рис. 1. 1 - Расположение микрозоны Хородиште-Цыпова; 2 - цифровая карта рельефа микрозоны.
- Рис. 2. Ортофотоплан микрозоны Хородиште-Цыпова (*укрепленные поселения*: 1 - Хородиште «Ла Кот»; 2 - Хородиште «Ла Шанц», 3 - Хородиште II; 4 - Бучушка III; 5 - Цыпова III; 6 - Бучушка II; *открытые поселения*: 7 - Бучушка IV; 8 - Бучушка V) (по Google Earth).
- Рис. 3. Хородиште «Ла Кот». Разрез № 1. Руины оборонительного сооружения на южной стороне: 1 - план и профиль разреза; 2 - вертикальный стратиграфический профиль развалин стены; 3 - фрагменты обугленной древесины.
- Рис. 4. Хородиште «Ла Кот»: 1 - вид мыса с северо-востока; 2, 3 - ортофотопланы с фиксацией аномалий оборонительной линии на северной, восточной и южной сторонах (по geoportal.md и Google Earth); 4, 5 - остатки оборонительной системы на восточной стороне на сегодняшний день; 6 - вид мыса с юго-запада с обозначением вала «С»; 7, 8 - ортофотопланы с указанием оборонительных линий «А», «В» и «С» (по geoportal.md); 9 - вид оборонительных линий «В» и «С» с северо-запада.
- Рис. 5. Хородиште «Ла Шанц»: 1 - вид мыса с юго-запада; 2 - ортофотоплан местности; 3, 4 - контур аномалий оборонительных линий.
- Рис. 6. Хородиште «Ла Шанц»: 1 - вид оборонительной линии № 1 с юга; 2 - вид оборонительной линии № 3 с юга.
- Рис. 7. Хородиште «Ла Шанц». Оборонительная линия № 3. Разрез № 1/2013: 1 - план и профиль разреза; 2 - камни из развалин «стены»; 3 - вертикальный профиль оборонительной конструкции.
- Рис. 8. Хородиште «Ла Шанц». Находки из развалин «стены».
- Рис. 9. Хородиште «Ла Шанц». Фрагменты керамики типа Козия-Сахарна из культурного слоя.
- Рис. 10. Хородиште «Ла Шанц». Находки из культурного слоя (1, 2 - железо; 3 - камень; 4, 5 - глина).
- Рис. 11. Хородиште «Ла Шанц». Фрагменты сосудов из культурного слоя.
- Рис. 12. Хородиште «Ла Шанц». Фрагменты горшков из культурного слоя.
- Рис. 13. Хородиште II: 1 - вид мыса с востока; 2 - ортофотоплан (по geoportal.md).
- Рис. 14. Бучушка II: 1 - вид мыса с запада; 2 - ортофотоплан (по geoportal.md).
- Рис. 15. Buciuşca III: 1 - вид мыса с юга; 2 - ортофотоплан (по geoportal.md); 3 - ортофотоплан (по Google Earth); 4 - руины оборонительной системы.
- Рис. 16. Цыпова III. Вид мыса с северо-востока.

Bibliografie

- Levițki 1993:** O. Levițki, Repertoriul monumentelor arheologice din Republica Moldova. Raionul Rezina (Chișinău 1993). In: Arhiva MNIM, nr. inv. 33.
- Niculiță et al. 2012:** I. Niculiță, A. Zanoci, M. Băț, S. Matveev, Investigațiile arheologice la situl Saharna Mare (2009-2011) (I). Tyragetia s.n. VI/1, 2012, 111-167.
- Niculiță et al. 2013a:** I. Niculiță, A. Zanoci, M. Băț, S. Matveev, Investigațiile arheologice la situl Saharna Mare (2009-2012) (II). Tyragetia s.n. VII/1, 2013, 219-292.

- Niculiță et al. 2013b:** I. Niculiță, A. Zanoci, M. Băț, A. Niciu, Cercetări geo-spațiale și arheologice în microzona Horodiște-Țipova. In: Sesiunea științifică a Muzeului Național de Istorie a Moldovei (3-4 octombrie 2013, Chișinău). Rezumatele comunicărilor (Chișinău 2013), 26-27.
- Niculiță, Niciu 2008:** I. Niculiță, A. Niciu, Habitatul din prima epocă a fierului de la Saharna-Țigla. Considerații preliminare. *Tyragetia* s.n. II/1, 2008, 205-232.
- Niculiță, Niciu 2012:** I. Niculiță, A. Niciu, Cercetări arheologice la situl Saharna-Dealul Mănăstirii. Campania 2011. *Tyragetia* s.n. VI/1, 2012, 169-184.
- Niculiță, Teodor, Zanoci 2002:** I. Niculiță, S. Teodor, A. Zanoci, Butuceni. Monografie arheologică (București 2002).
- Niculiță, Zanoci, Arnăuț 2008:** I. Niculiță, A. Zanoci, T. Arnăuț, Habitatul din mileniul I a. Chr. în regiunea Nistrului mijlociu (siturile din zona Saharna) (Chișinău 2008).
- Niculiță, Zanoci, Băț 2012:** I. Niculiță, A. Zanoci, M. Băț, Fortificația Buciușca – cercetări preliminare. In: Sesiunea științifică a Muzeului Național de Arheologie și Istorie a Moldovei (11-12 octombrie 2012, Chișinău). Rezumatele comunicărilor (Chișinău 2012), 17-19.
- Niculiță, Zanoci, Băț 2013:** I. Niculiță, A. Zanoci, M. Băț, Diachronic evolution of sites from Saharna area, the region of Middle Dniester. In: (Eds. C. Schuster, O. Cîrstina, M. Cosac, G. Murătoareanu) *The Thracians and their Neighbors in the Bronze and Iron Ages. Settlements, Fortresses, Artifacts. Proceedings of the 12th International Congress of Thracology (Târgoviște, 10th-14th September 2013), volume I (Târgoviște 2013), 295-314.*
- Zanoci 2004:** A. Zanoci, Traco-geții din bazinul Răutului Inferior. Cetatea Măscăuți „Dealul cel Mare”. In: *Thracians and circumpontics world. Proceedings of the Ninth International Congress of Thracology, Chișinău-Vadul lui Vodă, 6-11 september 2004, II (Chișinău 2004), 45-81.*
- Кашуба 2000:** М. Кашуба, Раннее железо в лесостепи между Днестром и Сиретом (культура Козия-Сахарна). *Stratum plus* 3, 2000, 241-488.

20.06.2014

Dr. hab. Ion Niculiță, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici, 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova

Dr. Aurel Zanoci, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici, 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: azanoci@gmail.com

Mihail Băț, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici, 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: mb_usm@yahoo.com